

ՃԱՇԱԿ “ԲՈՒՐԱՍՏԱՆՔ” ԷՆ

Կու տանք հոս նմոյշ մը աշխարհարարի թարգմանութեան՝ Գերայ. Եղուարդ Հիւր-միւզի Բուրաստանի վարդապետական քերթուածին, որ ազգային դրականութեան վերա-ծընունդի շրջանի արտագրուած գործ մըն է այն ժամանակ՝ երբ նոր դասական դպրոցի շարժումը սկսած էր Բագրատունիով լայնօրէն ծաւալ գտնել մեր մէջ:

Հիւրմիւզ (1799-1876) արդէն մեծ հայկարանին աշակերտ, եւ օժտուած բնութենէն նուրբ զգայնութեամբ՝ յարմար անձն էր այսպիսի գործով մը պակասը լեցնելու մեր մատենագրութեան մէջ նման դրական սեռին, ինչպէս իր վարժապետը զիւցաղնական սե-ռին «Հայկ զիւցաղն»ով: Բուրաստանքը, որ ծաղիկներու երգն է, անոր հոգիէն միայն ուրիշ «Հայկ զիւցաղն»ով: Բուրաստանքը, որ ծաղիկներու երգն է, անոր հոգիէն միայն ուրիշ «Հայկ զիւցաղն»ով: Բուրաստանքը, որ ծաղիկներու երգն է, անոր հոգիէն միայն ուրիշ «Հայկ զիւցաղն»ով:

Մշակականքով աւանդած էր մշակութեան արուեստը: Թարգմանուած կտորը Բ. Գրքին սկզբնաւորութիւնն է, ուր հայրենասէր աւանդա-պաշտութեամբ մը Եփրատի ափերը դովարանելէ վերջ՝ կ'անցնի բացատրելու սերմնածին ծաղիկներու խնամքին դժուարութիւնը: Միտք ունինք զեռ ուրիշ առթիւ տալու նմոյշներ եւս քերթուածին աւելի յատկանշական ու զեղեցիկ մասերէն:

Ծաղկեղբւրսն ափերդ արդ, Եփրատ, երգել կը սկսիմ,
Ուր դեռ անեղծ պահուելով հետքեր դրախտին տիրատունկ՝
Հովիտներուն մէջ ինքնեկ կ'անին բոյսեր բազմազան:
Այրարատեան դու Ոգի՛, որ բոցեղէն սրով փօնուն
Կը դեգերիս ցնեմով դեռ պահպանել այդ վայրերն՝
Թոյլ տուր ինծի մերձեցալ ծաղիկներուն եւ դիտել
Բարքերն ու գեղը անոնց, որ գորգի պէս երփնատիպ
Են սփռւած ոտքիդ տակ, եւ տեսնել ո'րքան պննել
Կրնան անոնք մեր այժմեան բուրաստաններն, քէ ո'րքան
Զանոնք խնամել կը գորեն տարտալ ճիգեր մարդկային.
Զի բազմահոգ միտք՝ ամէն բանի հասնիլ չի կրնար:
Լիննէական քէպէտ ա'յնչափ բուսարանք՝ կը պահեն
Տարաշխարհիկ տունկերու սեռեր մեզի անձանօք՝
Արմաւենին իդումեան, շէկ նարնջի տոհմն ազնիւ,
Սաբէական խնկենին, ամերիկեան շատ ծառեր,
Ու խարշափուն բանջարի 'ւարմըտիքի գարմ յոյով՝
Որ ի նարակ են նախրին, մարդուն սրնունդ նահաւոր,
Զորս հովերէն հաւաքուած բոյլեր ծաղկի բամբրամ,

Զանգն ու արուեստը սակայն՝ չեն հայրաքեր աւելի՝
Քան որչափ է՝ լինն հանդէպ ծայրածաւալ մեծ ծովուն:
Անքի՛ւ աստղեր են ցանուած երկնի կապոյտ դաշտին վրայ,
Զորերուն մէջ՝ խուռներամ սփռեալ անքի՛ւ ծաղիկներ.
Իսկ քու դարափդ, Եփրատ, էր ասպնջական բոլորին,
Երբ այնտեղէն չարտափստած մըշակներու նախահայրն՝
Հըմուտ անոնց բարքերուն՝ իւրաքանչի'րը իրենց
Անուններով կը կոչէր, հոյը ինչպէս աստղերու՝
Արարչական հըրամանն: Հագիւ հիմա մատեններ
Կարող են փո'քր ի շատէ զանոնք մեզի քըւելու.
Գիտունին քի'չ բան ծանօ'ք է, նուագագոյն՝ մըշակին.
Մոռցւած ա'յստեղ ոտիս, եւ հոն երկիրն անիծուած՝
Նախկին կեանքի բախտն, աւա'դ, մեզմէ յաւէտ կը կապտեն:
Կը վայելէ՛ որ անոնց հետ պայքարի երկրագործն.
Թող յուշարար մատենի'կը ցուցնէ քեզ ցանքի
Եւ բաշխումի շրջաններն, հողի համայն աշխատանքն.
Թէ ի'նչ խրնամք նախահոգ՝ է պատշաճ նախ քան ձմրան
Ամիսներն, ի'նչ եւ գարնան՝ մինչդեռ մարգեր ծաղկազգեստ
Կը շրպարունին. ի'նչ՝ երբոր արտունձն երգեր կը գուգէ
Կոր գերանդոյն շկախիւնին, եւ ի'նչ կուք քի ժամանակ
Ողկոյզներու՝ մինչ գըւարք կը պըտըտի այգեպանն.
Մէն մի ամիս կը հայցէ քեզմէ խրնամք առանձին,
Ու բաժնելով վաստակներն տաղտուկ հոգեր կը սփոփունին:

Թրգմ. հ. Մ. ՃԱՇԱՇԵԱՆ

«ԴՐԱՆՏ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ» Ի ՀԱՅ. ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Երբ Միլտոնի «Դրախտ Կորուսեալ»ը Հ. Արսէն Բագրատունիի կողմէն հայերէն թարգմանութեամբ լոյս կը տեսնէ առաջին անգամ ու կը ներկայա-նայ հայ մտաւորականութեան՝ Գերայ. Եղուարդ Հիւրմիւզեան Պոլսէն կը գրէ նայ հայ մտաւորականութեան, Հիւրմիւզեան Արքա՛օր՝ հետեւեալ քննադատակա-վենետիկ իր հարազատին, Հիւրմիւզեան Սրբա՛օր՝ հետեւեալ քննադատակա-նը՝ դրուատելով իր մեծ վարժապետին հրաշակերտ թարգմանութիւնը բազ-դատելով զայն իտալական թարգմանութեան հետ՝ որուն լեզուական անհար-թութիւնը կը հեղնէ շատ սրամիտ կերպով:

«Ընթերցայ զթարգմանութիւն Միլտոնի, որ արդարեւ յառաջիկ փառս Ուխտիս. ի սմա քարգմանիչն պարգեալ է զոն իւր առանց ինչ ստնանելոյ հիմունքեան իւրում եւ ներկուտ հայկաբանութեան, որով գոգցես եւ զայլանդակ ցնորս քերթողին բարեբեալ: Գեղեցիկ եւ քարգմանութիւնն իտալիոյ, այլ հրեշտակական շրթունք պիտին առ արտասանելոյ զգեղմունսն ի նմա եւ ըզ-սղմունս. եւ դարձեալ չկարեմ գովել զանխտիր հնարմունս բարդութեանց»:

(1861 Ապրիլ 6):

«Բազմավէպ» Յունուար - Գեկտեմբեր 1942